

Dkt. Robert A. Peterson, Theolojia ya Luka-Matendo Kipindi cha 1, Marejeleo ya Luka, Muhtasari wa Bock , na Uandishi

Huyu ni Dkt. Robert A. Peterson katika mafundisho yake kuhusu Theolojia ya Luka-Matendo. Hii ni kipindi cha 1, Kitabu cha Luka, na kisha Muhtasari na Uandishi wa Darrell Bock.

Karibu kwenye kozi yetu kuhusu Luka na Theolojia. Hiyo itakuwa Theolojia ya Injili ya Luka na Kitabu cha Matendo, kitabu chake cha pili, kana kwamba ni hivyo.

Tuombe kabla hatujafanya chochote zaidi. Baba mwenye neema, asante kwa Neno lako Takatifu. Asante kwa kutumia Luka kutupa zaidi ya nusu ya Agano Jipya. Tupe ufahamu wa mawazo na maandishi yake na ujumbe uliotoa kupitia kwake, tunaomba. Ufanye kazi ndani yetu kulingana na mapenzi yako mema, tunaomba katika jina la Yesu. Amina.

Hakika, tunataka kufikiria kuhusu theolojia ya Luka, katika Injili aliyoiandika na katika Kitabu chake cha Matendo. Tuanze na orodha fulani ya vitabu vinavyohusiana na Injili ya Luka. Darrell Bock ndiye msomi mkuu wa kiinjili wa Luka.

Darrell anafundisha katika Seminari ya Dallas. Labda umemwona kwenye televisheni katika mijadala hii tofauti kuhusu Kanuni ya Da Vinci au chochote kile. Yeye ni sauti ya imani ya kawaida, ya busara.

Ana roho tamu ya Kikristo. Hakubaliani na ukweli. Yeye, pamoja na Craig Blazing, ni mmoja wa wasanifu wa mfumo wa ugawaji wa madaraka unaoendelea, ambao ni hadithi ndefu, lakini ambayo machoni pa mwanatheolojia huyu wa agano ni uboreshaji zaidi ya mfumo wa ugawaji wa madaraka wa kitamaduni, ambao tayari ulikuwa theolojia ya kiinjili tofauti.

Kwa vyovyote vile, Darrell aliandika juzuu mbili zinazohusu Injili nzima ya Luka katika ufafanuzi wa Agano Jipya uliotolewa na Baker, na ni nzuri sana, nzuri sana. Yeye ni mfafanuzi mzuri, ni mwanatheolojia mzuri, anaandika vizuri. Kama ungekuwa nazo, ningesema, jaribu kuzijaribu kwenye maktaba ya kanisa au aina fulani ya, labda mtandaoni, jaribu kidogo, soma kidogo ili kuhakikisha kuwa ziko katika kiwango chako, lakini ni nzuri sana.

Joel Green alifundisha katika Seminari ya Theolojia ya Asbury. Yeye ni msomi hodari sana wa Agano Jipya katika utamaduni wa Arminian. Amejenga shauku ya kweli sio tu

katika ufafanuzi bali pia katika ufafanuzi na theolojia na amehamia Seminari ya Fuller huko California kuongoza programu yao, ambayo inachanganya ufafanuzi na theolojia.

Injili yake ya Luka katika ufafanuzi mpya wa kimataifa kuhusu Agano Jipya ni ya kipekee. Nadhani ningekubaliana zaidi na Bock kuhusu baadhi ya maelezo, lakini Green ana uzoefu wa miaka mingi, kama vile Bock, lakini ufafanuzi wa Green umeandikwa ukijumuisha masomo ya kijamii na rhetorical, na sikubaliani naye kila wakati, lakini wow, mara nyingi mimi hufanya hivyo, na nimefundishwa na kuhamasishwa sana kumfikiria Luke. Tutafanya kidogo na ufafanuzi wa Joel Green tena, tujaribu ili kuona kama ni kikombe chako cha chai.

I. Howard Marshall, Mwingereza mashuhuri, pia Mmethodisti, msomi wa Agano Jipya ambaye alifundisha kwa miaka mingi na sasa amestaafu, bado anaishi, naelewa, aliandika kitabu muhimu sana, Luka, Mwanahistoria, na Mwanatheolojia, wakati ambapo Injili ya maandishi ya Luka, hasa Matendo, ilikosolewa sana kwa kutokuwa ya kuaminika kihistoria. Marshall alipinga hilo. Yeye ni msomi maarufu duniani, hasa kwa kuwafunza wasomi wengi wa Agano Jipya la kiinjili wakimfuata FF Bruce.

Howard Marshall aliwafundisha wengi, wengi kutoka mila tofauti za kiinjili, ambao wataendelea kufundisha katika seminari zetu leo, na ambao huwafundisha wengine. Kitabu chake ni kigumu na chenye msaada sana. Jambo linalofuata ni la kushangaza sana kupita kiasi, hilo ni kwa uchangamfu, hizo ni herufi za kwanza za utangulizi wangu, ni baadaye nitawaletea kanisa katika kitabu cha Matendo.

Lakini kwa vyovyote vile, kwanza kabisa, tunaanza na Darrell Bock na juzuu yake moja ya maelezo yake ya Luka pamoja na utangulizi wa Injili ya Luka. Muhtasari.

Injili ya Luka ni ya kipekee kwa angalau njia mbili. Kwanza, ni Injili ndefu zaidi. Katika toleo la kawaida la Kigiriki, Mathayo inachukua kurasa 87. Marko, hadi mwisho mfupi wa Marko 16:8, ina kurasa 60. Yohana 73, huku Luka ikichukua kurasa 96. Mara nyingine tena. Hizi ni kurasa katika Agano Jipya la Kigiriki la Nestle-Alan. Mathayo, kurasa 87; Marko, 60; Yohana, 73; na Luka, kurasa 96. Ulinganisho wa mistari unaonyesha hesabu sawa. Mathayo ina mistari 1,071. Marko, 678. Yohana ana mistari 869, huku Luka ikiwa na mistari 1,151.

Pili, ndiyo Injili pekee yenye mwendelezo. Kwa hivyo, Luka sio tu kwamba anamtambulisha Yesu na huduma yake, lakini pia anaonyesha jinsi huduma hiyo inavyohusiana na enzi ya kanisa la kwanza katika kitabu cha Matendo, bila shaka. Muunganisho huu unamwezesha Luka kujadili jinsi Mungu alivyoleta wokovu wake katika Yesu, jinsi kanisa la kwanza lilivyomhubiri Yesu, na jinsi walivyotekeleza utume wao kwa Wayahudi na Mataifa. Majuzuu hayo mawili na ujumbe wao ni vitu visivyoweza kutenganishwa.

Licha ya mgawanyiko wa kisheria, Injili ya Luka mara nyingi huweka msingi wa masuala mengi ambayo majibu yake yanapatikana katika Matendo ya Mitume. Hii huanzisha tatizo. Luka-Matendo ni sehemu mbili za kazi moja.

Kwa hivyo kweli, je, Agano Jipya linapaswa kuwa Mathayo, Marko, Luka-Matendo, Yohana, au Mathayo, Marko, Yohana, Luka-Matendo? Ni swali zuri. Hatutalibadilisha sasa. Lakini hili ni, nimejifunza hili kutokana na kusoma, bila shaka, kama mwanatheolojia wa Mageuzi, najua theolojia ya Paulo.

Huenda hiyo ndiyo fursa yangu. Lakini nimejikita sana kwenye theolojia ya Johannine. Na mihadhara yangu inapatikana kwenye biblicalelearning.org, mfululizo mzima wa mihadhara kuhusu theolojia ya Johannine, hasa theolojia ya Injili ya nne.

Lakini mimi ni mgeni katika theolojia ya Lukan, lakini nimezidiwa. Ni nzuri sana. Na majina haya niliyoyaanzisha yamenifundisha mengi sana.

Na ni kwamba tu ninafurahishwa nalo. Ni jambo la kusisimua sana. Na hapa kuna jambo moja nililojifunza. Moja ni kuhusu tatizo hilo. Kwa kuwa Luka-Matendo yanaenda pamoja, unayaweka wapi? Kama ilivyo sasa, yametenganishwa. Inaeleweka kwa sababu Injili nne zinapaswa kuwa pamoja.

Lakini hapa kuna kanuni moja muhimu. Ili kujifunza Injili ya Luka katika Kitabu cha Matendo, tunafanya mambo kadhaa. Tunajifunza Luka peke yake na Matendo peke yake. Pia tunajifunza Luka-Matendo. Hivyo ndivyo tunavyopaswa kufanya. Luka-Matendo yanaangazia mpango wa Mungu.

Kila mtu anakubali. Inaelezea jinsi Wayahudi na Mataifa wangeweza kuishia kuwa sawa katika jamii iliyopandwa na Mungu, ingawa mizizi ya jamii hiyo hapo awali ilijengwa katika ahadi kwa Israeli. Masuala manne yalikuwa na matatizo hasa katika kanisa la wakati wa Luka.

Kwanza ilikuwa swali la wokovu. Mataifa wangewezaje kujumuishwa kama watu wa Mungu kwa msingi sawa na Wayahudi, hata kufikia mambo kama vile ushirika wa mezani na kutengwa kwa tohara, ambayo katika Agano la Kale, kuanzia Mwanzo 17, ilikuwa ishara ya agano? Tumaini la Mungu lilifungukaje ili kujumuisha jamii zote na kutengwa kwa mengi yaliyohusiana na sheria na mila ya Kiyahudi? Luka anajibu maswali haya kwa kiasi kikubwa katika Matendo ya Mitume anapoelezea jinsi Mungu alivyoongoza mchakato huu wote. Pili, kitendawili kinachoonekana kipo kwamba ingawa mpango wa Mungu ulikuwa ukifanya kazi, hadhira ya asili zaidi ya ujumbe wa taifa la mila ya Kiyahudi ilikuwa ikijibu kwa kiasi kikubwa hasi.

Hakika, Wayahudi waliwatesa hata Wakristo waliowahubiria tumaini la Mungu. Kwa nini mpango wa Mungu ulikabiliana na uadui mwingi hivyo? Je, jumuiya hii mpya ililaaniwa kwa kuwa wakarimu sana kwa ahadi ya Mungu, au ilibarikiwa? Ikiwa

ingebarikiwa, ni ushahidi gani wa baraka kama hiyo? Je, Mungu aliacha kuwafikia Israeli? Je, jumuiya mpya ilijiondoa kutoka kwa jumuiya ya zamani ya imani? Jibu la Lukan kwa swali hili ni kwamba kanisa halikujitenga na Israeli. Liliendelea kuhubiri kwa taifa na halikujitenga.

Badala yake, Israeli ililikataa kanisa, na kulilazimisha kuunda jumuiya mpya. Injili ya Luka inaweka msingi wa jibu hili kwa kueleza kwa undani jinsi taifa na hasa uongozi wake ulivyomtendea Yesu. Na jibu ni hasi.

Suala la tatu kuhusu Luka-Matendo lilikuwa jinsi mtu na mafundisho ya Yesu aliyesulubiwa yalivyofaa katika mpango wa Mungu. Yesu angewezaje, licha ya kutokuwepo kwake kimwili, kuendelea kuonyesha uwepo na kuwakilisha tumaini la Mungu? Kanisa lingewezaje kumwinua mtu asiyekuwepo na kumwona kama kitovu cha kazi ya Mungu? Mtu aliyeuawa angewezaje kuleta utimilifu wa ahadi za Mungu? Utimilifu ungewezaje na ungewezaje kupitia yeye? Matendo ya Mitume hutumia majibu makuu kwa maswali haya kwa kusisitiza kuinuliwa kwa Yesu. Kutoka kwa theolojia ya Paulo na Yohana, tunaamini katika kuinuliwa kwa Yesu, lakini Matendo ya Mitume yanachanganya ufufuo na kuinuliwa kwa Yesu kwa njia yenye nguvu.

Kupaa kwa Yesu kunatajwa mara nyingi, hasa katika maandishi ya Paulo, katika ya Petro, na katika Yohana, lakini ripoti pekee halisi za kutokea kwake ziko katika Luka 24 na Matendo 1, zikiunganisha sehemu mbili za kitabu cha Luka pamoja, vitabu vyake viwili pamoja, sawasawa, ukitaka. Matendo ya Mitume yanatumia jibu kuu kwa maswali haya kwa kusisitiza kuinuliwa kwa Yesu. Hakika, inafanya hivyo, lakini Injili ya Luka inaweka msingi kwa kuwasilisha Ukristo unaosababisha kuinuliwa kwa Yesu.

Christology, fundisho la Kristo, fundisho kuhusu Kristo linaloimarisha, linalounda msingi wa kifo chake kinachofuata, ufufuo, na kurudi kwa Baba. Nne, inamaanisha nini kumjibu Yesu? Ni nini kinachohitajika? Mtu anaweza kutarajia nini katika kufanya ahadi kama hiyo? Na mtu anapaswa kuishije siku, kuishije hadi siku ambayo Yesu atarudi na tumaini hilo litatimia? Kwa kifupi, waumini na jamii mpya wanapaswa kuwa nini? Huu ni mzigo mkubwa wa Injili ya Luka, ili kufafanua utume wa Yesu na ule wa wanafunzi wanaomfuata. Sehemu kubwa ya Luka inaelezea jinsi Yesu alivyowaandaa wanafunzi kwa ajili ya kuondoka kwake na kuwaandaa kuhudumu wakati hayupo.

Hapa ndipo sehemu muhimu ya Luka ya sura ya 9 hadi 19, kwa kutumia kifupi, kile kinachoitwa simulizi la usafiri, safari ya Yerusalemu, inaingia katika Injili na kudhibiti kusudi lake. Kwa hivyo, mtu hapaswi kutenganisha mafundisho ya Injili hii sana na kipindi cha kanisa kilichoandikwa katika kitabu cha Matendo. Katika Luka 24:44 hadi 49, tazama pia Luka 5:31, 32, tazama pia Luka 5:31, 32, Yesu analinganisha utume wake na ule wa kanisa.

Maadili ya sehemu ya safari ya Yerusalemu, Luka 9 hadi 19, na ya Mahubiri ya Uwandani yanaonekana wazi kwa sababu ya ukweli wa kukataliwa kunakokaribia.

Luka anaandika hilo kwa ajili ya Theofilo, ambaye hakumtolea Injili ya Luka tu, bali pia kitabu cha Matendo, ambapo anakumbuka Theofilo kitabu chake cha kwanza, akirejelea Injili, bila shaka. Luka anaandika hivyo kwa ajili ya Theofilo ili aweze kuhakikishiwa kuhusu mpango wa Mungu ni upi, mwanafunzi anaitwa kuwa nini, na jinsi mwanafunzi anavyoshiriki katika kazi ya jamii ya kumtambua na kumtangaza Yesu, si tu kupitia ujumbe ambao jamii mpya hutoa kuhusu Yesu, bali pia kwa jinsi wanafunzi wanavyoishi katika ulimwengu unaopinga tangazo hilo.

Injili ya Luka na mwendelezo wake, kitabu cha Matendo, vinashughulikia maswali haya. Kwa hivyo, kazi ya Luka ni kumtuliza Theofilo, Luka 1:4, hasa kuhusu uwepo wa Mataifa katika jumuiya mpya unaobishaniwa. Ninapaswa kusoma Luka 1:1 hadi 4. Ni mpango wa Injili ya Luka.

Kwa kadiri wengi walivyojitahidi kukusanya hadithi, [hadithi,] ya mambo yaliyotendeka miongoni mwetu, kama vile wale waliokuwa mashahidi wa macho tangu mwanzo na wahudumu wa neno walivyotuletea, [Luka anajitofautisha na mashahidi hao wa macho.] Ilinipendeza mimi nami, baada ya kufuatilia mambo yote kwa ukaribu kwa muda mrefu, kukuandikia kwa utaratibu, Theofilo mtukufu, upate kuwa na uhakika wa mambo uliyofundishwa.

Wasomi wa Luka wanabishana kama hili, vema, kwa ujumla wanamwona Theofilo kama mtu halisi. Haikuwa kawaida kwa maandishi ya Kigiriki na Kirumi ya karne ya kwanza kuwekwa wakfu kwa mtu, labda mlinzi. Lakini katika kesi hii, inajadiliwa: je, yeye ni mtu anayefikiria kuwa Mkristo, au tayari ni muumini? Katika hali yoyote ile, ni vizuri kumfuatilia Theofilo tunaposoma Injili ya Luka na Matendo kwa sababu Theofilo anaonekana hapo tena katika mistari ya ufunguzi. Na Bach anatusaidia kufanya hivyo.

Mara kwa mara, anafanya kama vile alivyofanya hapa. Kwa hivyo kazi ya Luka ni kumtuliza Theofilo, Luka 1:4, hivyo. Muhimu zaidi kwa Injili ya Luka ni jukumu la Yesu katika mpango na ahadi ya Mungu, huku Matendo ya Mitume ikielezea asili ya jumuiya mpya, ambayo ingekuwa kanisa, ambayo iliibuka kutoka kwa huduma yake.

Jumuiya hii mpya ina mizizi ya kihistoria katika ahadi za Kiyahudi lakini iko chini ya shinikizo kubwa kutoka kwa jumuiya ya kale ya Kiyahudi. Shinikizo la ziada linatoka kwa Wakristo Wayahudi ambao wanataka Mataifa wahusiane vyema na baadhi ya mambo ya sheria. Sehemu kubwa ya Uyahudi ilikataa madai ya Kikristo ya kutimiza katika Yesu.

Je, kweli mtu wa Mataifa anafaa kuwa katika jumuiya hii mpya? Je, Mungu anaweza kuwa nyuma ya jumuiya inayokabiliwa na uadui na kukataliwa sana? Yesu alikuwa na

jukumu gani hasa katika maisha na mafundisho yake? Maisha, mafundisho, kifo, na ufufuo wa Yesu vilionyeshaje "matukio ya Mungu yaliyotimizwa miongoni mwetu" katika Luka 1:1? Maswali haya kuhusu mpango wa Mungu, mteule wake, Yesu, na jumuiya mpya inayoibuka yako katikati ya Injili ya Luka. Kwa hivyo, Injili ya Luka inaangazia shughuli ya Mungu mwenye nguvu na mwaminifu kupitia Yesu, yule aliyeahidiwa anayeonyesha njia. Mungu anajifunua.

Anajifunua mwenyewe, mteule wake, ahadi yake , na mpango wake kupitia yule ambaye sasa ni Masihi na Bwana aliyefufuka. Mungu anajifunua mwenyewe, mteule wake, Yesu, ahadi yake, na mpango wake kupitia Masihi na Bwana aliyefufuka. Matendo 2:36 na 10:36. Matendo 2:36, Matendo 10:36. Injili ya Luka inaanzisha taswira ya utimilifu na maelezo ya uadui huku Matendo ya Mitume yakiandika sura muhimu ya awali ya jumuiya mpya.

Luka-Matendo ya Mitume anasema Yesu ni Bwana wa wote, kwa hivyo wokovu unaweza kuwaendea wote. Wokovu unakuja msalabani. Wokovu unakuja, samahani, kwa masharti ambayo Bwana aliyefufuka ameweka.

Bila shaka, msalaba ni muhimu. Njia mpya, tofauti na Uyahudi rasmi, ilikuwa imeibuka. Ilikuwa njia iliyoahidiwa katika maandishi matakatifu ya Agano la Kale, ingawa umbo la ahadi halikueleweka hapo awali.

Hata wanafunzi wa Yesu, wakati wa huduma yake, walipaswa kujifunza jinsi mpango huo ulivyofanya kazi. Luka 9:35 na mistari ya 44 hadi 45. Luka 18:31 hadi 34 na hasa Luka 24:44 hadi 47. Mara nyingine tena. Luka 9:35 na 44 na 45; Luka 18:31, 34, na sura ya 24, mistari ya 44 hadi 47.

Kujitenga kwa jumuiya mpya na Uyahudi hakukuwa kosa la Wakristo. Yesu na kanisa walitangaza matumaini kwa Wayahudi kila wakati. Hata hivyo, ofa hiyo ilikabiliwa na upinzani mkali.

Uadui kama huo ulimua Yesu, na Wakristo wanaweza kuendelea kutarajia upinzani kama huo hadi mwisho. Hitaji ni kuwa waaminifu. Hata hivyo, Mungu alikuwa na yuko nyuma ya harakati hii mpya.

Kazi ya Yesu, mafundisho, kifo, na ufufuo wake vinaonyesha ukweli huu, Luka, huku enzi mpya ikionyesha upanuzi wa Neno kupitia kanisa kutoka Petro hadi Yerusalemu hadi Paulo huko Rumi, Matendo. Petro hadi Yerusalemu, Paulo hadi Rumi. Ni rahisi sana.

Lakini muhtasari wa msingi wa kitabu cha Matendo. Wayahudi na Mataifa wanakaribishwa katika jumuiya hii mpya. Hakika, Mungu ameongoza jambo zima.

Jambo la kwanza, tena, ni mpango wa Mungu. Mungu ameelekeza jambo zima, hata hadi jinsi Wayahudi na Mataifa wanavyopaswa kuhusiani katika jumuiya mpya. Matendo 10, sura ya 11, na sura ya 15.

Sura tatu katika Matendo, hasa, 10, 11, na 15. Kuwa na uhakika, Yesu alifunua mapenzi, njia, na baraka za Mungu.

Baraka zinapatikana kwa wote wanaotambua kuwa wamepotea, na hivyo kumgeukia Mungu kupitia Yesu, Luka 5:30 hadi 32 na Luka 19:10.

Luka 5:30 hadi 32. Na Luka 19:10, ambayo wengi huiona kama mstari muhimu zaidi unaofupisha ujumbe wa Luka wa wokovu. Kwa maana Mwana wa Adamu alikuja kutafuta na kuokoa waliopotea.

Mungu ametimiza na atatimiza ahadi yake kwa wale wanaomgeukia. Anaahidi ambaye mizizi yake inaenea katika tumaini la maandiko ya kale na ambaye utambuzi wake umekuja na utakuja katika Yesu. Matendo 2:14 hadi 41; Matendo 3:11 hadi 26.

Na ambaye utambuzi wake umekuja na utakuja katika Yesu. Hiyo ni sentensi kubwa. Nitafanya tena. Mungu ametimiza na atatimiza ahadi yake kwa wale wanaomgeukia. Ahadi ambazo mizizi yake inaenea katika tumaini la maandiko ya kale. Luka 1, sikutoa haya hapo awali. Luka 1:14 hadi 17, Luka 1:31 hadi 35; Luka 1:57 hadi 79; Luka 4:16 hadi 30. Na tena, Luka 24:44 hadi 47.

Mungu atatimiza ahadi zake kwa wale wanaomgeukia. Tunaona katika Luka. Tunaona kwa njia kubwa katika kitabu cha Matendo.

Na ahadi hizo za kuokoa zimejengwa katika Agano la Kale. Luka 1:14 hadi 17, 31 hadi 35, 57 hadi 79; Luka 4:16 hadi 30; na Luka 24:44 hadi 47.

Na utimilifu wa ahadi hizo, utimilifu kamili, utimilifu umefika lakini haujafika kikamilifu. Hilo bado ni wakati ujao katika Matendo 2:14 hadi 41; Matendo 3:11 hadi 26.

Asili na kusudi la injili ya Luka. Uandishi, kwanza kabisa. Uandishi na Vyanzo. Injili ya Luka wala Matendo ya Mitume hayamtaji mwandishi wake. Mchanganyiko wa ushahidi wa nje na wa ndani unaonyesha kwamba Luka alikuwa mwandishi wa kazi zote mbili.

Ushahidi wa ndani, bila shaka, unarejelea kile kilicho ndani ya kitabu kinachosomwa. Katika hali hii, injili ya Luka au katika kitabu cha Matendo. Ushahidi wa nje, bila shaka, unarejelea ushahidi nje ya kitabu kinachosomwa, kama vile katika mababa wa kanisa kama vile katika matoleo ya kale ya Biblia.

Ushahidi wa ndani. Vipengele vya ndani vinazingatia mambo mawili.

Kwanza, kama tulivyoona katika Luka 1:1 hadi 4, mwandishi si shahidi wa matukio mengi katika vitabu hivyo viwili, hasa yale yanayohusiana na huduma ya Yesu. Luka 1:1 na 2. Badala yake, ametegemea utafiti wake wa mila, ambao ulitokana na, tena kunukuu utangulizi wa injili ya Luka, nukuu, mashahidi walioshuhudia na watumishi wa neno. Funga nukuu, Luka 1:2 hadi 4.

Pili, Luka anajionyesha kama mwenzake wa Paulo katika sehemu hizo za Matendo zinazojulikana kama sehemu za sisi . Na hizo ni, yaani, Luka anaandika katika nafsi ya tatu na kisha atahama na kwenda kwenye nafsi ya kwanza wingi. Tulifanya hivi. Tulifanya hivyo. Inaonekana anajihusisha katika simulizi yake mwenyewe. Matendo 16:10 hadi 17. Matendo 20:5 hadi 15; Matendo 21:1 hadi 18, na kisha katika kifungu cha meli iliyovunjika, Matendo 27:1, hadi 28:16. Hizi ni sehemu za sisi.

Kwa hivyo, mambo mawili. Luka anasema, yanamaanisha hakuwa shahidi wa matukio anayoandika kuyahusu katika injili yake. Nambari ya pili, wakati mwingine anajiweka katika simulizi lake la kitabu cha Matendo. Tena, sehemu za sisi ni Matendo 16:10 hadi 17; Matendo 20:5 hadi 15. Matendo 21:1 hadi 18. Matendo 27:1 hadi 28:16.

Kipengele hiki, ingawa kinajadiliwa kuhusiana na uaminifu wake wa kihistoria, kinaweka mipaka ya chaguzi kuhusu utambulisho wa mwandishi. Kwa nini Bock anataja mijadala kuhusu uaminifu wa kihistoria wa sehemu ya sisi? Kwa sababu yeye ni msomi mzuri. Je, anaamini katika uaminifu? Ndiyo, anaamini.

Lakini hangekuwa akifanya kazi yake katika ufafanuzi wa kitaaluma kuhusu injili ya Luka kama asingetaja mitazamo tofauti. Na kwa kweli, wakati mwingine ukweli hutoka sehemu za kuchekesha. Lakini Darrell Bach anaamini Biblia, anaamini ujumbe wa Luka na Matendo, kama inavyohibitishwa ukisoma ukurasa mmoja wa kazi yake.

Mjadala wa sasa unaozunguka sehemu za sisi ni kama zinaonyesha ushuhuda wa shahidi aliyeona au ni mbinu ya kifasihi inayotoa hisia ya uwepo wa shahidi aliyeona. Watu wanataka kufuatilia hili. Msimamo wa kwanza, Ellis aliandika kitabu mwaka wa 1974. Hemer, Colin Hemer, 1989. Wote wawili waliandika mambo yanayohusiana na kwamba ilikuwa hadithi ya kubuni. Kitu cha sisi ni hadithi ya kubuni.

Mtoa maoni wa kiliberali katika ufafanuzi wake maarufu mnamo 1971, Hanson, na wengine pia. Katika swali hili pia kuna suala la jinsi mwandishi wa injili ya tatu alivyomjua Paulo vizuri. Samahani.

Kwa kuwa sehemu za Matendo ya Mitume zinamwonyesha mwandishi wao kama msafiri mwenza wa mtume Paulo, wale wanaokataa muunganisho huo wanajaribu kulinganisha picha ya Luka kuhusu Paulo na picha ya barua za Paulo. Wanasema

kwamba picha hizo mbili hazilingani kwa undani au katika msisitizo wa kitheolojia. Zaidi ya hayo, Luka anashindwa kutumia barua za Paulo kuelezea kazi na nafasi ya Paulo.

Vielhauer, mkosoaji mwingine anayesema kwamba sehemu za sisi haziaminiki, Vielhauer, VIELHAUER, kwa wale wanaopenda hivyo. Vielhauer anasema kwamba picha hizo ziko mbali sana kwa mwandishi wa injili ya tatu kuwa mwenzake wa Paulo.

Lakini Fitzmyer, mtoa maoni wa Katoliki wa Roma kuhusu Matendo ya Mitume 1989, anatetea uhusiano huo, akisema kwamba mbinu bunifu ya fasihi haiwezi kuelezea jinsi vitengo vya sisi vinavyoonekana na kutoweka kwa njia isiyo ya kawaida. Pia anabainisha kuwa marejeleo kadhaa ya meli, ambayo yangekuwa wagombea wa viingilio hivyo vya fasihi, hayana hayo.

Joseph Fitzmyer anapendekeza kwamba Luka anaweza kuwa mwenzake mdogo tu tofauti na dai maarufu la Irenaeus kwamba Luka hakutenganishwa na Paulo. Irenaeus alisema hivyo katika kitabu chake cha Against Heresies 3.14.1. Zaidi ya hayo, Golder, kitabu kingine cha kiliberali, 1989, anapendekeza kwamba Luka anaweza kuwa alijua na kurejelea barua ya kwanza ya Paulo kwa Korintho na, kwa kiasi kidogo, barua yake ya kwanza kwa Thesalonike. Wengine wanatetea utangamano wa picha mbili za Paulo, FF Bruce, katika maandishi yake Paul and the Apostle of the Heart Set Free, 1975 na 76.

Kwa hivyo, ushahidi wa ndani katika Luka-Matendo unatuambia kwamba mwandishi alimjua Paulo na angalau alikuwa Mkristo wa kizazi cha pili.

Ushahidi wa nje: tunashughulika na uandishi wa injili ya Luka na Matendo, na tulifanya kazi na taarifa ndani ya Luka-Matendo, na sasa tunazingatia kwa upana zaidi kuweka taarifa za nje, taarifa nje, hasa katika Mababa wa Kanisa. Ushahidi wa nje: Barua za Paulo zinataja baadhi ya wagombea wanaowezezekana waliosafiri na Paulo.

Kwa njia, ushahidi wa nje kutoka kwa Luka unajumuisha sehemu iliyobaki ya Biblia au sehemu zinazolingana na Luka Matendo. Barua za Paulo zinataja baadhi ya wagombea wanaowezezekana waliosafiri na Paulo, Marko, Aristarko, Dema, na Luka. Filemoni 24, Wakolosai 4:14. Kwenye orodha hii, mtu anaweza kuongeza watu kama vile Timotheo, Tito, Sila, Epafra, na Barnaba.

Hata hivyo, licha ya uteuzi mpana wa wagombea wanaowezezekana kama wafuasi wa Paulo na maana ya Matendo ya Mitume, desturi ya Kanisa inazingatia jina moja tu kama mwandishi wa vitabu hivi viwili, Luka. Desturi hii iliwekwa imara katika kanisa la kwanza kufikia mwaka wa 200 BK na inabaki hivyo bila dalili yoyote ya maoni tofauti. Unasema 200, sivyo? Haijachelewa.

Unapofikiria usafiri na mawasiliano katika ulimwengu wa karne ya kwanza, uh, leo tukio lilitokea mahali fulani duniani, na muda mfupi baadaye, liko kila mahali kwenye habari; ni jambo la kushangaza. Hakika, haikuwa hivyo, na ukizingatia tu suala la kanuni kwa sababu kulikuwa na injili nyingi za apokrifa, vitabu vya Matendo, barua zilizohusishwa na mitume, na hata mafunuo, vitabu vya ufunuo. Kwa hivyo, kwa mfano, kuna injili ya Petro, hakuandika, lakini kuna Matendo ya Petro, kuna barua ya tatu ya Petro, hakuandika hiyo pia, na kuna mafunuo ya Petro ambayo yanahusishwa na Petro, na kwamba hilo ndilo lilikuwa jina la haya, hayo ndiyo yalikuwa majina ya vitu hivi.

Tunashukuru kanisa lilichukua muda wake kuchunguza maandishi haya yote. Injili ya Tomaso haikukubaliwa na kanisa kwa sababu injili, kwa ufafanuzi wake, inajumuisha kifo na ufufuo wa Yesu. Kwa hivyo, hati ya maneno kama Tomaso si ya lazima; si injili ya kibiblia.

Sisemi kwamba haina maana kwa taarifa kuhusu Yesu na Uyahudi wa karne ya kwanza na kadhalika, lakini si injili ya kibiblia. Kwa hivyo, mawasiliano yalikuwa polepole zaidi na tunashukuru kanisa lilichukua muda wake na kupata kanuni sahihi, na kwa Luka-Matendo kukubaliwa kikamilifu kwani maandishi ya Luka kufikia mwaka wa 200 ni jambo zuri sana. Kutokuwepo kwa mzozo wowote kuhusu maelezo haya ni sababu kubwa ya kuchukua utamaduni huo kwa uzito.

Madokezo kuhusu injili ya Luka yanaonekana mapema kama 1 Clement 13.2 na 48.4. 1 Clement, mmoja wa baba wa kitume, 13.2 na 48.4 yaliyoandikwa mwishoni mwa karne ya kwanza karibu 95-96 BK. 2 Clement 13.4, karibu mwaka wa 100, pia yanadokeza injili ya Luka. Zaidi ya hayo, matumizi ya mafundisho ya Yesu yanaonekana katika Luka 10:7, ambayo yanaonekana katika 1 Timotheo 5:18. Mfanyakazi anastahili mshahara wake na anachukuliwa na Paulo katika 1 Timotheo 5:18. Mstari wa 17 wazee wanaotawala vyema wahesabiwe kustahili heshima maradufu hasa wale wanaofanya kazi kwa bidii katika kuhubiri na kufundisha kwani maandiko yanasema na anachanganya mambo mawili hapa anachanganya nukuu kutoka Agano la Kale kutoka Kumbukumbu la Torati 25:4 usimfunge kinywa ng'ombe apurapo nafaka na mstari kutoka Luka ambao tumeuona hivi punde Luka 10.7 ambao tumeurejelea na mfanyakazi anastahili mshahara wake kwa kuvutia ambao umetajwa kama maandiko hapa katika maandishi ya Paulo tayari maandiko mengi yanaunganisha maoni kuhusu uandishi.

Justin Martyr, yapata mwaka 160 katika mazungumzo na Trypho 103.19, anazungumzia Luka akiandika kumbukumbu za Yesu na anabainisha jinsi mwandishi alivyo mfuasi wa Paulo. Hati ya Kusitisha Vitabu vya Injili yapata mwaka 170 hadi 180 BK inamhusisha Luka, daktari, ambaye ni mwenzake wa Paulo. Irenaeus yapata mwaka 175 hadi 195 katika Against Heresies 3.1.1 na 3.14.1 na 3.1.1. 3.14.1 inamhusisha Luka, mfuasi wa Paulo, na inabainisha jinsi sehemu za sisi zinavyopendekeza uhusiano huo, kwa hivyo baba wa kanisa walibainisha sehemu za

sisi katika kile kinachoitwa utangulizi wa anti-Marcionite kwa Luka yapata mwaka 175, wanaelezea Luka kama mzaliwa wa Antiokia huko Syria, linganisha Matendo 11:19-30 Matendo 13:1-3, Matendo 15:30-35. Inasema aliishi hadi miaka 84, alikuwa daktari, hakuwa ameo, aliandika huko Akaya, na akafa huko Boeotia.

Tertullian mwanzoni mwa karne ya tatu katika Against Marcion 4.2.2 na 4.5.3, 4.2.2, na 4.5.3. Tertullian anaita injili muhtasari wa injili ya Paulo. Dibaji ya Against Marcion ambayo ni ya karne ya tatu au ya nne inampa Luka umri wa kifo akiwa na umri wa miaka 74.

Hatimaye, Eusebius mwanzoni mwa karne ya nne katika historia ya kikanisa 3.4.2 anamtaja Luka kama mwenzake wa Paulo mzaliwa wa Antiokia na mwandishi wa juzuu hizi Joseph Fitzmyer, mfafanuzi wa Katoliki wa Kirumi aliyetajwa hapo awali, mnamo 1981 kitabu chake, ukurasa wa 40 kinagawanya ushahidi wa nje kwa urahisi katika makundi mawili kile kinachoweza kubainishwa kutoka Agano Jipya na kile kisichoweza kubainishwa hakiwezi kubainishwa kutokana nacho kwamba Luka alikuwa daktari alikuwa amefungamana na Paulo hakuwa shahidi aliyeshuhudia na aliandika injili yake akiwa na wasiwasi kwa Mataifa ni ukweli ambao Agano Jipya linaweka wazi kwamba Luka alitoka Siria alitangaza injili ya Paulo alikuwa hajaoa hakuwa na mtoto na alikufa akiwa mzee ni mawazo ambayo hayaonekani katika Agano Jipya ingawa tofauti kuhusu umri wa Luka wakati wa kifo zinatambua kwamba si kila kitu katika mila hizi ambacho ni kweli bila shaka. Umoja wa

urithi kuhusu uandishi unahakikisha karibu utambulisho wa Luka kama mwandishi wa injili. Ushuhuda wa mila pia unafanya uhusiano wa Luka na Paulo uwezekano mkubwa Luka alikuwa Mmataifa, na daktari.

Maswali mengine mawili kuhusu Luka yanahitaji mjadala. Je, alikuwa Mmataifa? Je, alikuwa daktari? Wengi wanamwona Luka kama Mmataifa, ingawa wanajadili kama alikuwa Mmataifa halisi au Msemiti asiye Myahudi. Tofauti ni Ellis 1974, ambaye anasema kwamba Luka alikuwa Mkristo Myahudi wa Kigiriki kwa sababu moja, ujuzi wa Luka wa Agano la Kale ulikuwa mkubwa. Pili, Wakolosai 4:10 na 11 pamoja na marejeleo yake kwa yale ya tohara haimanishi kwamba Luka hakuwa Myahudi bali alikuwa Mgiriki tu.

Na tatu, matumizi ya lugha ya Kipalestina yanaonyesha mizizi ya Kiyahudi ya Luka, lakini usomaji wa Ellis wa Wakolosai 4:10 na 11 si wa kawaida kwani Wayahudi wote hupokea tohara. Na Luka 4:14 haijaorodheshwa miongoni mwa waliotahiriwa.

Hivi majuzi Salmon 1988 anatetea mtazamo huu akibainisha kuwa mwandishi anatofautisha makundi ya Kiyahudi ili kujadili anajadili maadhimisho ya Torati kwa undani.

Tatu anapendezwa na misheni ya Mataifa kama tatizo la Kiyahudi na nne zinaita Ukristo dhehebu la Kiyahudi katika hili zinaweza kuongezwa ujuzi kamili wa mwandishi wa Agano la Kale. Mtu hawezi kukataa uwezekano huu wa kikabila kwa Luka lakini mambo mengine yaliyorodheshwa hapa chini pamoja na Wakolosai 4:14 yanapunguza uwezekano wake. Fitzmyer tena 1981 anapendekeza Luka ni Msemita asiye Myahudi kwa sababu ya moja, Wakolosai 4:10 na 11 na 14 maandishi. Ufupisho wa jina la Luka ni umbo la Kigiriki la jina la Kilatini. Na tatu, maelezo ya mapokeo ya kanisa yaliyomweka Luka huko Antiokia ya Siria. Mtazamo huu unawezekana kabisa. Bock anaelezea, kwa kweli, mtu anapoweka hoja za Fitzmyer pamoja na za Salmoni, uwezekano ni kwamba Luka alikuwa mcha Mungu au mwongofu wa Kiyahudi hapo awali.

Hakika ninahitaji kusoma kutoka Wakolosai 4 kwani hii ni sehemu ya taarifa hiyo ya ndani kuhusu Luka. Wakolosai 4:10 na 11 na 14: Aristarko, mfungwa mwenzangu, anawasalimu huko Kolosai na Marko, binamu wa Barnaba, ambaye mmepokea maagizo kumhusu. Akija kwenu mkaribisheni yeye na Yesu aitwaye Yusto, hawa ndio watu pekee waliotahiriwa miongoni mwa wafanyakazi wenzangu kwa ajili ya ufalme wa Mungu; nao wamekuwa faraja kwangu. Epafra, ambaye ni mmoja wenu, mtumishi wa Kristo Yesu, anawasalimu, akijitahidi sikuzote kwa ajili yenu katika maombi yake, ili mpate kusimama mkamilifu na kuthibitika katika mapenzi yote ya Mungu. Akiruka mstari wa 14, Luka, daktari mpendwa, anawasalimu, kama vile Dema.

Wafafanuzi wengi wanamtambua Luka kama Mmataifa bila maelezo zaidi, wanaelekeza kwenye mistari niliyoisoma hivi punde katika Wakolosai 4, wanabainisha Matendo 1 mstari wa 19 unaotaja shamba lenye jina la Kisemiti na kisha unazungumzia "lugha yao" ikidokeza kwamba si lugha ya Luka . Matendo 1:19 inataja shamba lenye jina la Kisemiti na kisha inazungumzia "lugha yao" ikiitofautisha na mwandishi. Hiyo ni, Luka 3 inaelekeza umakini kwa maeneo ya Kigiriki na wasiwasi kwa Mataifa. Hoja hii ya mwisho si imara kwani Myahudi kama Paulo angeweza kuendana na maeneo na wasiwasi kama huo wa kijiografia.

Katika baadhi ya vitabu, inaonekana kuna uwezekano mkubwa kwamba Luka alikuwa Mmataifa ingawa haijulikani wazi kama historia yake ya kitamaduni ilikuwa ya Kisemiti, kwa vyovyote vile, labda alikuwa na uhusiano wa kidini na Uyahudi kabla ya kuja kwa Kristo.

Wakolosai 4:14 inamrejelea Luka kama daktari. Mnamo 1882 Hobart alijaribu kuimarisha uhusiano huu kwa kuonyesha ushahidi wote wa kiufundi wa maneno kwa wito wa Luka. Licha ya marejeleo mengi yaliyokusanywa na Hobart, kesi hiyo ilifanywa kuwa isiyoeleweka na kazi ya Cadbury mnamo 1926 ambaye alionyesha kwamba karibu msamiati wote wa kiufundi wa matibabu ulionekana katika hati za kila siku za Kigiriki kama vile Septuagint, Josephus, Lucian, na Plutarch. Hii ilimaanisha

kwamba lugha hiyo ingeweza kutoka kwa mtu anayejua kusoma na kuandika mwenye wito wowote. Hata hivyo, kazi ya Cadbury haikanushi kwamba Luka angeweza kuwa daktari lakini tu kwamba msamiati wa vitabu hivi hauhakikishi kwamba alikuwa daktari.

Hatimaye, suala hili linahusu jinsi mtu anavyowaona Wakolosai na mapokeo kuhusu Luka yaliyokulia katika kanisa la kwanza. Kwa kuwa maelezo kama hayo hayakuwa muhimu kuzingatia na kutotoa msamaha wowote, yanaweza kuonekana kuakisi uhalisia.

Kwa hivyo, Luka ni mwenzake wa Paulo wakati fulani. Huenda akawa daktari na pengine kutoka Antiokia ya Siria. Yeye si Myahudi, ingawa kama yeye ni Msiria au Myunani-Mroma haijulikani wazi. Mapokeo pia yanaonyesha kwamba aliishi maisha marefu.

Katika hotuba yetu inayofuata, tutafikiria kuhusu vyanzo vya Luka-Matendo.

Huyu ni Dkt. Robert A. Peterson katika mafundisho yake kuhusu Theolojia ya Luka-Matendo. Huu ni kipindi cha 1, Kitabu cha Luka, na kisha Muhtasari na Uandishi wa Darrell Bock.